

*Пундор Ю. О.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри права**Луцького національного технічного університету*

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ («НОВОЇ МИТНИЦІ»)

Анотація. Станом на сьогодні українська митниця перебуває на етапі реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що вимагає виважених і науково обґрунтованих підходів. Концепція модернізації митної служби в Україні повинна базуватися на рекомендаціях Всесвітньої митної організації та кращих практиках європейських митних адміністрацій.

Метою реформування митних органів України є максимальне наближення організації їх діяльності до визнаних світових стандартів, а пріоритетом має стати концептуально новий порядок взаємодії митниць з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Такий підхід дає змогу поліпшити якість, забезпечити прозорість і підвищити ефективність роботи митниць.

Стаття присвячена дослідженню кроків реформування «Нової митниці». Очільники останньої вважають, що успіху можна досягти шляхом максимальної електронізації митних процесів, обладнавши інноваційні пости, переглянувши кадрове забезпечення.

Одним із ключових завдань для успішного перетворення української митниці є імплементація митного законодавства Європейського Союзу в законодавство України з одночасним упровадженням сучасних процедур і гаджетів, що функціонують у міжнародній митній спільноті, наприклад, авторизованих економічних операторів, камер із дистанційним керуванням, сканерів, автоматичного вагового контролю та розпізнавання номерів автомобілів.

Надалі необхідно вирішити проблему з контрабандою, контрафактом, сірим імпортом, піратством. Принцип «єдиного вікна» є одним із успішних прикладів упровадження антикорупційних заходів на митниці. Він зменшує людський фактор і підстави для втручання під час проведення митних процедур, що сприяє створенню умов для розвитку бізнесу в країні.

Реформування української митниці потребує не лише зміни назви й очільників, а й професійно підготовлених, компетентних та ініціативних кадрів на всіх рівнях, котрі зможуть викоринити махінації, у яких задіяні й самі митники, і представники Служби безпеки України, податкової, прокуратури, судді, місцеві органи влади.

Трансформування митних органів України, що відбувається впродовж останніх років, поки що не приносить очікуваних результатів. Відбуваються певні зміни в організації митної діяльності згідно з рекомендаціями Всесвітньої митної організації та Ради Європи. Не хочеться вдаватися до суцільної критики, але більшою мірою на практиці реформування виглядає як механічна передача функцій, зміна підпорядкування або перейменування центрального органу чи його структурних підрозділів, відтермінування нововведень. Сподіваємося, що новому очільнику чи наступному вдасться досягти якісних змін у роботі митної служби, на які очікують громадяни та бізнес спільнота.

Ключові слова: митна служба, нова митниця, реформування, трансформація, імплементація митного законодавства, антикорупційні заходи.

Постановка проблеми. У 2019 році в ході адміністративної реформи створена Державна митна служба України («Нова митниця»). Державну фіскальну службу реорганізували шляхом поділу на Державну податкову службу та Державну митну службу. Правове регулювання діяльності останньої відбувається відповідно до Положення про Державну митну службу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227 (далі – Положення про Держмитслужбу) [1].

Мета статті – дослідити кроки реформування «Нової митниці».

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до статті 1 Положення про Держмитслужбу, Державна митна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів.

Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи.

Основними завданнями Держмитслужби є:

- 1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;
- 2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;
- 3) унесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд міністра фінансів.

Розпорядженням Уряду від 5 липня 2019 р. № 512-р Максима Нефьодова призначено Головою Державної митної служби України з 15 липня 2019 р. строком на п'ять років [2].

Після призначення на посаду в одному з інтерв'ю М. Нефьодов зазначив: «Митниця – це проблема, і з неї треба «створити щось гарне». Щось таке, що не асоціюватиметься з корупцією, поборами, затримками вантажів, контрабандою, порушеннями, чергами, «піджаками», «скрутками».

Разом із тим тогочасний новий очільник Держмитслужби назвав п'ять основних речей, які, на його думку, потрібно реалізувати. 1. Електронізація як основний метод боротьби з корупцією й неефективністю. 2. Кадрова реформа. Потрібно зрозуміти, хто співробітники митниці, як наймати нових, як їх

навчити і як потім оцінювати, кого підвищувати, а кого звільняти. Загалом Максим Нефьодов розраховував, що за півтора-два роки вдасться суттєво збільшити зарплату митників, аби рядовий інспектор отримував не менше ніж 20 тисяч гривень на місяць [3]. 3. Митна інфраструктура. Ідеться про горезвісні сканери, автоматичні ваги, автоматичне сканування номерів, поворотні камери. 4. Інтеграція в європейську митну спільноту. Синхронізація українського законодавства з європейським – надважливе завдання. 5. Оновлений Митний кодекс. «Актуального Митного кодексу сьогодні нема, його треба писати», – резюмував М. Нефьодов. М. Нефьодов назвав п'ять завдань, які хоче реалізувати в митниці [4].

Поволі розпочалося «трансформування» Нової митниці. Поміж кроків, які передували реформі Державної митної служби, – ухвалення законів щодо створення інституту авторизованих економічних операторів і про режим спільного транзиту, зменшення кількості регіональних митниць із 26 до 16, започаткування роботи порталу й колцентру для скарг громадян, створення калькулятора розрахунку платежів при митному оформленні автомобілів. Серед важливих технологічних завдань – перекомутування системи реєстрації митних операцій по всій країні й перевипуск кількох тисяч електронних цифрових підписів для співробітників. Митна (р)еволуція 8 грудня: від зміни назви – до оновлення по суті [3].

15 квітня 2020 року відбувся діалог бізнес-спільноти з Головою Держмитслужби Максимом Нефьодовим на платформі Європейської бізнес асоціації. Розмова здебільшого була сфокусована на змінах у проведенні митних процедур у зв'язку з карантинними заходами, статусі важливих для бізнесу ініціатив і проєктів, планах щодо вдосконалення роботи Держмитслужби [5].

Очільник Держмитслужби повідомив, що введення обмежувальних заходів на території України та сусідніх держав, безперечно, унесло свої корективи в роботу та плани митниці. Товарообіг за перший квартал 2020 року впав на 5% порівняно з відповідним показником минулого року, тоді як на цей період було заплановано 11,3% зростання. Відповідно, у квітні динаміка буде ще гіршою. Цьому є декілька причин – закриття кордонів, падіння цін на основні імпорتنі товари (бензин, дизель тощо), промислового та споживчого попиту.

На переконання пана Нефьодова, унесення змін до бюджету, яке передбачає деяке скорочення фінансування Держмитслужби, не має зачепити плани щодо запланованої реформи, зокрема підвищення заробітних плат працівникам митниці, що пройдуть переатестацію. Такі програми переатестації почнуться після завершення карантину та мають оновити кадровий склад служби. Водночас видатки на розвиток будуть обмежені, частково перенесені в новий стабілізаційний фонд.

Представники Держмитслужби також запевнили бізнес, що впровадження карантину не має відчутно вплинути на терміни впровадження інституту авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) та режиму спільного транзиту. Концептуально митниця рухається за раніше затвердженим графіком. Для режиму спільного транзиту вже відбувається тестування програмного забезпечення, а проєкт Постанови щодо АЕО нині винесений Міністерством фінансів на публічне обговорення.

Щодо запровадження електронного документообігу та нових е-сервісів голова Держмитслужби повідомив, що осучаснення ІТ процесів – один із найважливіших компонентів

реформи митниці. Нині функціонує інтерактивний портал bi.customs.gov.ua про роботу митниці. Упровадження електронного документообігу вже фіналізоване для запровадження в центральному апараті та поступово розповсюджуватиметься на регіони. Для цього необхідно провести навчання співробітників і модернізувати технічну базу, що дещо уповільнюється через карантин. Хоча водночас надзвичайні умови, у яких ми зараз опинилися, можуть стати поштовхом до діджиталізації для інертних державних органів [5].

Розпорядженням Уряду від 24 квітня 2020 р. № 447-р Максима Нефьодова звільнено з посади Голови Державної митної служби України. Також звільнено і його заступників [6].

Міністр фінансів Сергій Марченко пояснив причини звільнення голови Державної митної служби Максима Нефьодова й голови Державної податкової служби Сергія Верланова як такі, що в суспільстві давно існує критична маса нереалізованих сподівань щодо діяльності митниці й податкової. С. Марченко домігся звільнення М. Нефьодова та С. Верланова через «утрату довіри людей» [7].

30 червня 2020 року розпочала роботу Національна рада реформ в Україні, перше засідання було присвячене реформі митної служби. За словами колишнього міністра фінансів, а нині радника голови Офісу президента України Ігоря Уманського, тіньові схеми в митній і податковій службах приносять їхнім творцям \$ 12–15 млрд на місяць. Прем'єр-міністри змінюються, а люди, які керують тіньовими доходами на митниці, залишаються, наголосив І. Уманський [8].

Директор Інституту соціально-економічної трансформації Ілля Несходовський наголосив, що на митниці найбільші тіньові потоки. Через схеми, які застосовуються на митниці (контрабанда, контрафакт, заниження мита тощо), бюджет утрачає на рік три-чотири мільярди доларів США. У махінаціях задіяні й самі митники, і представники Служби безпеки України, податкової, прокуратури. Певну частку часто-густо мають судді, місцеві органи влади. Дещо часом перепадає й МВС. Також задіяні мешканці прилеглих до кордону територій.

Керівник Виконавчого комітету Національної ради реформ Михайл Саакашвілі вважає, що в Україні варто провести реформу митниці, котру проведено в Грузії. Остання вчинила саме так: повністю спростила всі процедури на митниці, перевела все в електронну форму. Огляди залишилися мінімальними й лише тих вантажів, на які спрацював комп'ютер, умовно, якщо за документами йде пінопласт, а важить він 20 тонн [8].

6 серпня 2020 року відбулася зустріч Європейської бізнес асоціації з Ігорем Муратовим, т.в.о Голови Державної митної служби України. Головними темами обговорення були поточний статус упровадження АЕО статусу в Україні, зокрема нещодавно затверджена Урядом Постанова від 29 липня 2020 року № 665, концепція реформування митниці, запропонована Офісом простих рішень і результатів, а також уже традиційне питання відпрацювання ризиків контролю митної вартості. Перші авторизовані економічні оператори з'являться в Україні тільки у 2021 році.

Станом на 6 серпня 2020 року Держмитслужба ще не отримувала запитів від компаній щодо проходження авторизації економічних операторів. Тож навіть якщо перша заявка надійде найближчими днями, через тривалий термін процедури оцінювання відповідності підприємства критеріям АЕО на появу перших авторизованих економічних операторів в Україні можна розраховувати тільки із січня 2021 року.

Друге питання розмови стосувалося концепції реформування митних органів, запропонованої Офісом простих рішень і результатів. Так, експерти Офісу запропонували радикальний підхід, а саме ліквідувати інститут митних брокерів. Керівництво Держмитслужби, як здебільшого й бізнес спільнота, не є прихильниками таких радикальних рішень, а натомість підтримують шлях реформування митниці через спрощення процедур та автоматизацію процесів [9].

Розпорядженням Уряду від 22 жовтня 2020 року № 1293-р на Євгенія Єнтіса, заступника Голови Державної митної служби України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, тимчасово покладено виконання обов'язків Голови Державної митної служби України [10].

Зважаючи на значимість Державної митної служби для функціонування економіки країни, перед нами стоїть дуже амбітне завдання: забезпечити найвищий рівень ефективності й унеможливити будь-які зловживання. Корупція, контрабанда, схеми мінімізації митних платежів – це тимчасові залишки застарілих процесів управління. З погляду цифрових технологій вони є лише помилками, які неминуче будуть попереджені або виправлені, прокоментував Євгеній Єнтіс [11].

Висновки. Ураховуючи, що призначення в.о. Голови Держмитслужби є тимчасовим, сподіваємося на своєчасні успішні реформи в Державній митній службі. Очільнику останньої варто працювати над забезпеченням законності переміщення товарів і/чи транспортних засобів через митний кордон України, протидіяти митним правопорушенням, контрафакту, сірому імпорту, піратству, контрабанді.

Література:

1. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. С. 10.
2. Про призначення Нефьодова М.С. Головою Державної митної служби України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 № 512-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-priznachennya-nefodova-m-ye-golovoyu-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini> (дата звернення: 06.11.2020).
3. Митна революція 8 грудня: від зміни назви до оновлення суті. *Мультимедійна платформа іномовлення України Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2834348-mitna-revolucia-8-grudna-vid-zmini-nazvi-do-onovlenna-suti.html> (дата звернення: 06.11.2020).
4. Нефьодов назвав п'ять завдань, які хоче реалізувати в митниці. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/3/649298/> (дата звернення: 06.11.2020).
5. Зустріч бізнесу з Максимом Нефьодовим, Головою Держмитслужби. *Сайт Європейської бізнес асоціації*. URL: <https://eba.com.ua/zustrich-biznesu-z-maksymom-nefodovym-golovoyu-derzhmytsluzhby/> (дата звернення: 06.11.2020).
6. Про звільнення Нефьодова М.С. з посади Голови Державної митної служби України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.04.2020 № 447-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zvinnennya-nefodova-m-ye-z-pos-a447r> (дата звернення: 06.11.2020).
7. Марченко домігся звільнення Нефьодова і Верланова через «втрату довіри людей». *Сайт Financial Club*. URL: <https://finclub.net/ua/news/marchenko-domihsia-zvinnennia-nefodova-i-verlanova-cherez-vtratu-doviry-liudei.html> (дата звернення: 06.11.2020).
8. Перше засідання оновленої Національної ради реформ було присвячено податкам та втратам держбюджету від корупції на

кордоні. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/pryncyp-kolektyvnoi-bezvidpovidalnosti> (дата звернення: 06.11.2020).

9. Перші авторизовані економічні оператори з'являться в Україні тільки у 2021 році. *Сайт Європейської бізнес асоціації*. URL: <https://eba.com.ua/pershi-avtoryzovani-ekonomichni-operatory-z-yavlyatsya-v-ukrayini-tilky-u-2021-rotsi/> (дата звернення: 06.11.2020).
10. Про тимчасове покладення виконання обов'язків Голови Державної митної служби України на Єнтіса Є. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10.2020 № 1293-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-timchasove-pokladennya-vikonannya-obovyazkiv-golovi-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini-na-yentisa-ye-f-i221020-1293> (дата звернення: 06.11.2020).
11. Євгеній Єнтіс призначений в.о. Голови Державної митної служби України. *Сайт Державної митної служби України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ievgenii-ientis-priznachenii-v-o-golovi-derzhavnoyi-mitnoyi-sluzhbi-ukrayini-208> (дата звернення: 06.11.2020).

Pundor Yu. About the work of the State customs service (“New customs”)

Nowadays Ukrainian customs is at the stage of implementing the Association Agreement with the European Union, which requires balanced and scientifically sound approaches. The concept of modernization of the customs service in Ukraine should be based on the recommendations of the World Customs Organization and the best practices of European customs administrations.

The purpose of reforming the customs authorities of Ukraine is to bring the organization of their activities as close as possible to recognized world standards, and the priority should be a conceptually new order of interaction of customs with foreign economic entities. This approach makes it possible to improve the quality, ensure transparency and increase the efficiency of customs operations.

The article is devoted to the study of the steps of reforming the “New customs”. The leaders of the latter believe that success can be achieved by maximizing the electrification of customs processes, equipping innovative posts, reviewing staffing. One of the key tasks for the successful transformation of Ukrainian customs is the implementation of European Union customs legislation into Ukrainian legislation with the simultaneous introduction of modern procedures and gadgets operating in the international customs community, such as authorized economic operators, remote control cameras, scanners, automatic weighing and weight control, car number recognition.

In the future it is necessary to solve the problem of smuggling, counterfeiting, gray imports, piracy. The “single window” principle is one of the successful examples of the implementation of anti-corruption measures at customs. It reduces the human factor and the grounds for interference in customs procedures, which helps to create conditions for business development in the country.

Reforming Ukrainian customs requires not only a change of name and leaders, but also professionally trained, competent and proactive staff at all levels who can eradicate fraud involving customs officers themselves and representatives of the World Customs Organization and the Council of Europe. In practice the reform of Customs service looks like a mechanical transfer of functions, change of subordination or renaming of the central body or its structural units, the postponement of innovations. We hope that the new leader or the next one will be able to achieve the qualitative changes in the work of the customs service that citizens and the business community expect.

Key words: customs service, New customs, reform, transformation, implementation of customs legislation, anti-corruption measures.